

Vanhemmuus hukassa

Sosialisaatiotutkija Thomas Ziehe kirjoitti jo kaksikymmentä vuotta sitten, miten vanhempien ja lasten keskinäinen auktoriteettisuhde on muuttunut ja joutunut koetukselle yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Hänen mukaansa aikuisten oli yhä vaikeampi perustaa auktoriteettiasemaansa oman ikänsä ja elämäkokemuksensa varaan johtuen muuttuneesta yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Vanhempien kyky kasvattajina ja auktoriteetteina ei perustunut enää entiseen vertikaaliin, elämäkokemuksen tuomaan kompetenssiin, vaan nykytilanteen horisontaaliseen hallintaan.

Ziehe esitti ajatuksen, jonka mukaan vanhempien ote jälkikasvuun nähdessä rajoittuu vähitellen taloudelliseen valtaan, sillä lasten on yhä vaikeampi omaksua vanhempiensa ajatusmaailmaa ja samaistua heihin. Nuoret ottavat myös tuntumaa aikuisten maailmaan yhä aikaisemmin ja omaksuvat tietoa ja vaikutteita kodin ulkopuolelta, mikä saa vanhemmat tuntemaan avuttomuutta omassa kasvatustehtävässään. Syntyy paineita ryhtyä lasten kanssa tasavertaiseksi kaveriksi, jolloin auktoriteettisuhde häviää ja sen mukana vanhemmuuden tuoma turva lasten ja nuorten kasvuille.

Tommi Hoikkalan mukaan nyky-yhteiskunnassa vallitsee käsitys, jonka mukaan kasvatusta ja sosiaalisuus ovat ammattilaisten vastuulla. Tästä johtuen vanhemmat näkyvät heikosti julkisuuskuvassa lastensa kasvattajina. Yhä useammin he saavat kuitenkin kantaa vastuun, kun jokin menee pieleen. He toimivat häpeäpaaluna pohdittaessa nuorten epäonnistumisia ja norminvastaisuutta. Hoikkala kutsuu nykyvanhemmuutta myräkäksi, koska vanhemmat eivät näy keskustelijoina mediassa, jonka

ovat vallanneet asiantuntijat. Senhän olemme jokainen voineet todeta myös viime aikojen traagisten väkivallantekojen jälkikäsitteilyissä.

Yhteiskunnan reaktio ja selitysten hakeminen lasten ja nuorten ongelmakäytökseen ovat aikojen saatossa vaihdelleet. Nyt on selkeästi vallalla vanhempien vastuuttaminen. Vanhempia ei syytetä ainoastaan kasvatuksen laiminlyömisestä, vaan myös lastensa suoranaista hylkäämisestä. Omista ongelmista johtuvan riittämättömän vanhemmuuden rinnalle on nostettu työkiireisten ja poissaolevien vanhempien emotionaalisesti köyhä vanhemmuus, jonka väitetään johtaneen ongelmiin myös ”tavallisten” tai ”hyvien” kotien lasten osalta.

Vanhempien vastuuttamisen huippu on saavutettu kun arvovaltaiselta taholta esitetään rikosoikeudellista seuraamusta vanhemmille jälkikasvun lainvastaisesta käyttäytymisestä. Ajan henkeen näyttää kuuluvan yleisemminkin, että haetaan lyhytnäköisiä kontrollipoliittisia ratkaisuja rakenteellisiin sosiaalisiin ongelmiin. Olisi mielenkiintoista tietää, miten kontrollipoliittikan puolesta argumentoivat näkevät vanhempien rankaiseminen, koululaisten huumetestauksen tai rikosvastuukärrajan alentamisen edistävän kasvavan sukupolven hyvinvointia.

Vanhemmuutta voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta, joka ei ole saanut niin paljon palstatilaa kuin keskustelu vanhempien kompetenssista ja vastuullisesta vanhemmuudesta. Kyse on niistä olosuhteista, joissa lapsiperheet arkeaan elävät. Suomessa pienten lasten vanhemmat tekevät muita enemmän ylitöitä. Samoin perheväkivalta on yleisintä nuorten lapsiperheiden kohdalla. Avioerojen määrä on pysynyt korkeana. Vertaileva tutkimus osoittaa, että olemme jäämässä pahasti Ruotsista jälkeen perhepoliittisten etuuksien tasossa. Unohtaa ei sovi myöskään työttömyyttä, joka on edelleen myös monen lapsiperheen ongelma. Huolta herättää yhteiskunnallinen eriytymis- eli polarisaatiokehitys, joka on nähtävissä muun muassa lapsiperheiden tulotason kehittämisessä ja nuorison rikoskäyttäytymisessä.

Lasten ja nuorten ongelmien kytkeminen yleisesti heikentyneeseen vanhemmuuteen ja kasvatuksen puutteeseen on saanut paljon tilaa mediassa, mutta ongelmat näyttävät painottuvan entistä selvemmin kasautuvaan huono-osaisuuteen. Osalla vanhemmista elämänhallinta on

katoamassa kokonaan, mikä heijastuu lasten ja nuorten vakavina käyttöhäiriöinä. Laitoshoidon tarve on kasvanut ja lasten psykososiaaliset ja emotionaaliset oireet näkyvät muun muassa lisääntyneenä väkivaltaisuutena. Ehkäisevät toimet olisikin kohdistettava niin, että tämä kehitys voitaisiin katkaista. Tässä suhteessa vanhempien kasvatustehtävän tukeminen osana ehkäisevää lastensuojelutyötä on haaste auttamisjärjestelmälle. Korjaava työ laitoshoidon ja lastenpsykiatrian keinoin on välttämätöntä, mutta vanhempien kasvatustehtävää tukevan sosiaalipedagogisen työn mahdollisuudet ovat kehityksen suunnan muuttamisessa jo ennen näitä viimesijaisia keinoja.

Leo Nyqvist